

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Тому можна стверджувати, що ефективність професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у цьому напрямку залежить від цілеспрямованого використання запропонованої методики формування мотивації професійного саморозвитку для майбутніх учителів початкових класів.

Використана література:

1. Гандабура О. В. Упровадження педагогічної підтримки в набутті професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів / О. В. Гандабура // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – [Електронне наукове фахове видання]. – Хмельницький, 2013. – № 3. – Режим доступу до журн. : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
2. Козлов В. В. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов, Н. П. Фетискин. – М. : изд-во Института психотерапии, 2002. – 490 с.
3. Коханко О. М. Основи науково-педагогічних досліджень : навчальний посібник / О. М. Коханко. – Хмельницький, 2005. – 254 с.
4. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Елена Васильевна Сидоренко. – СПб. : ООО “Речь”, 2004. – 350 с.

Гандабура О. В. Формирование мотивации профессионального саморазвития будущих учителей начальных классов: содержание экспериментального исследования.

В статье рассматриваются результаты экспериментального исследования формирования мотивации профессионального саморазвития будущих учителей начальных классов. Совершен анализ разработанной методики. Автор описывает формы, методы и средства, использующиеся для формирования мотивации профессионального саморазвития будущих учителей начальных классов.

Ключевые слова: формирование мотивации профессионального саморазвития будущих учителей начальных классов.

Handabura O. V. Formation of Future Primary School Teachers' Professional Self-development Motivation.

The article reveals the results of the experimental research of formation of future primary school teachers' professional self-development motivation. The analysis of the elaborated methods has been realized. The author describes the specific forms, methods and devices, used for the formation of future primary school teachers' professional self-development motivation.

Keywords: formation of future primary school teachers' professional self-development motivation.

УДК 378.013.8:504

***Гуцак Ж.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка***

**ОСНОВНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ
У СТУДЕНТІВ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Розглянуто проблеми виховання культури безпечної життєдіяльності як сприяння розвитку молоді людини в особистісно зорієнтованому контексті. Висвітлено психологічні механізми мотиваційного, інформаційного самонавчання студентів у процесі рівноправної, довірливої взаємодії з педагогами з метою формування почуття відповідальності молоді людини за безпеку власну та соціальну.

Ключові слова: особистісно орієнтоване виховання, емоційна сфера, відповідальність, культура безпеки.

Сучасні світові освітні зміни й трансформації ґрунтуються на засадах гуманістичної педагогіки, в центрі уваги якої знаходиться людина, її гідність, потреби та інтереси. В умовах становлення української демократичної держави, в якій дедалі актуальніше звучить вимога та потреба у творчому потенціалі особистості, гуманістична концепція складає методологічне, науково-теоретичне підґрунтя вітчизняної вищої освіти. Вона визначає напрями формування, зміст нової педагогічної парадигми в період сучасних суспільно-політичних, економічних, соціокультурних змін.

Не підлягає сумніву, що повного руйнування зазнало те виховання, суть якого полягало в однобічному впливі на особистість, кореляції її поведінки до існуючих шаблонів, постійному контролі за вчинками. За цим підходом пріоритетність у виховному процесі належить педагогам, які не зважають на індивідуальність молодшої людини, її потреби, інтереси, своєрідність, відкритість до зовнішнього світу, не усвідомлюють її спроможність саморозвитку.

Ігнорування особливостей внутрішнього світу студента в процесі виховання елементів культури безпеки життєдіяльності гальмує розвиток здібностей його, індивідуальності та зазвичай не сприяє формуванню свідомого ставлення до власної та соціальної безпеки як важливих особистісних пріоритетів. Таке виховання суперечить гуманістичним ідеалам, оскільки педагог не ставиться до вихованця як до рівного, не виявляє повагу до нього, не вірить в його сили. Результатом цього процесу є становлення індіферентної особистості, яка, по-перше, сприймає тенденцію збільшення кількості небезпек природного та антропогенного характеру як чогось невідворотного, фатального, по-друге, обирає модель поведінки пасивного пристосування до впливу небезпечних факторів навколишнього середовища, внаслідок чого збільшується кількість хворих на депресію, алкоголізм, наркоманію та інших соціальних захворювань.

В українському освітянському просторі питання формування культури безпечної життєдіяльності студентів вивчають В. Березуцький, Є. Желібо, В. Заплатинський, О. Запорожець, Л. Земелева, С. Ісаєв, О. Козій, І. Пістун, І. Сагайдак, З. Яремко та інші науковці.

Нашу дослідницьку увагу повернуло трактування виховання як єдності діяльності викладача та пізнавальної активності студента, що виявляється в їхній взаємодії, у процесі якої педагог узгоджує свій вплив з можливостями та інтересами молодшої людини. У контексті особистісно орієнтованої моделі виховання важливими є проблеми пошуку стимулів, способів та методів розвитку особистості, які задовольняють потреби вихованця, ініціюють його внутрішні мотиваційні процеси, генерують у нього зацікавленість і спонукають його до активного формування культури безпечної життєдіяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виховання культури безпеки життєдіяльності необхідно розуміти як процес створення такого виховного й освітнього середовища, в якому б студент відчував незалежність, розуміння, співчуття, довіру, прихильність, захищеність, повагу. І тільки в умовах природовідповідного та особистісно орієнтованого виховання індивідуум має можливість розвивати ті задатки, які закладені в ньому, задовольняти "відвічне прагнення людини до утвердження власної гідності, до свободи думки, до можливості реалізувати свої національні та духовні потреби, зокрема засобами національної культури, мови тощо, бажання наблизитись до Природи, мати простір для активності власної волі і серця і т. ін. [2, с. 178].

Трактування виховання як керівництво розвитку індивіда та спрямування його в необхідному напрямі означає, що дії педагога викликають у студента насамперед бажання

дотримуватися правил безпечної поведінки у природному чи антропогенному середовищі. Виховний вплив досягає своєї мети, коли стимулює появу відповідних внутрішніх мотивів, а відтак й формуються адекватні переживання особистості, що зумовлюють, наприклад, усвідомлення проблеми захисту та збереження біосфери як умови існування всього людства.

Педагоги повинні володіти майстерністю вести діалог, дискусію для здійснення виховного впливу, щоб скеровувати та допомагати студентам творити власний світогляд щодо питань безпеки, особистісне сприйняття як глобальних, так і соціальних проблем сучасності. Акцентуючи увагу молодих людей на негативних наслідках, наприклад, тютюнокуріння, викладач разом зі студентською аудиторією називають основні захворювання, визначені експертами ВООЗ - серцево-судинні, онкологічні, офтальмологічні, дерматологічні тощо. У процесі аналізу різностороннього впливу канцерогенних, токсичних, подразнюючих речовин, що містяться в тютюновому димі, вихованці формують особисті переконання, усвідомлюючи реальну загрозу для власного здоров'я та життя.

Результативність процесу виховання, педагогічних впливів залежить також від особистості викладача, який є прикладом для студента. Незалежно від того, які актуальні та важливі судження з галузі безпеки педагог проголошує, молода людина аналізує його поведінку та сприймає систему поглядів на збереження здоров'я інтенсивніше, ніж настанови. Саме тому гармонійно розвинена особистість викладача є передумовою успішності процесу виховання у студентів елементів культури безпечної життєдіяльності.

Педагоги, які не дотримуються насамперед моральних норм співжиття втрачають повагу молоді, а без шанобливого ставлення до вихователя студент не сприймає й не акумулює ті ідеї, що вчитель популяризує. “Для нас засадничо важливо знати, - стверджує всесвітньо відомий педагог та філософ Пауло Фрейре, - що без певних якостей чи цінностей, таких як, наприклад, щире любляче серце, повага до інших, терпимість, скромність, доброзичливість, любов до життя, відкритість до всього нового, здатність вітати зміни, наполегливість у боротьбі, відмова від детермінізму, дух надії і відкритість до справедливості, - неможлива прогресивна педагогічна діяльність. Це те, чого не може здійснити суто науковий, технічний розум” [9, с. 103] .

Вважаємо, що виховання передбачає набуття молодою людиною елементів культури безпечної життєдіяльності під впливом різних чинників – взаємодії з педагогами, батьками, ровесниками, змісту навчальної дисципліни “Безпека життєдіяльності”, методологічних основ процесу едукації у вищому навчальному закладі, емоційного освітнього середовища тощо. Однак виховання не виключає стихійних, непередбачених, неусвідомлених впливів на студентство. Так, наприклад, інтенсивний розвиток засобів масової комунікації, особливо Інтернет мереж, створює імовірність формування у молоді таких стереотипів мислення та шаблонів поведінки, які не властиві ані традиційному українському вихованню, ані сучасній педагогічній парадигмі вищої освіти. Велика кількість інформації, під дією якою повсякчасно знаходиться молоде покоління і з якої обирає пріоритети, складає засади його власної світоглядної позиції. А поведінка людини, її погляди у будь-якому випадку засвідчують результат виховання, рівень її вихованості.

У процесі вибору конкретного способу та засобу виховання елементів безпечної життєдіяльності педагог повинен зосереджувати увагу на досягненні позитивних змін саме в емоційній сфері особистості. Удосконалення зовнішньої поведінки студента настає за умови адекватної трансформації його внутрішніх сил – виникнення у людини бажання, мотивів дотримуватись принципів ведення здорового способу життя для здійснення нормального фізіологічного функціонування організму на всіх його рівнях. Виховний вплив досягає мети, якщо формує відповідні почуття, переживання у

внутрішньому світі молоді людини. Особистість педагога, його свідоме ставлення до збереження власного здоров'я, наприклад відсутність шкідливої звички вживання тютюнових виробів, відіграє значну роль у вихованні молоді елементів безпечної життєдіяльності.

Слово педагога формує відповідне емоційне сприйняття в особистості, якщо звернене до її вже існуючих вражень, почуттів. Людина сприймає, внутрішньо охоплює ідеї на рівні свідомості та почуттів у тому випадку, коли вони узгоджуються з її досвідом, набутими уявленнями, думками, переживаннями.

На нашу думку, словом і власною поведінкою вихователь повинен орієнтувати молодих людей на конкретні дії щодо збереження власного здоров'я, коригувати їхні моделі поведінки, сприяти у формуванні пріоритетних життєвих цілей й завдань - досягнення стану повного фізичного, духовного та соціального благополуччя особистості. Для досягнення педагогічної мети викладач повинен майстерно поєднує впливи на свідомість, емоційну сферу та поведінку студентської аудиторії, використовуючи свої комунікативні уміння - слухати, спостерігати, переконувати, аргументувати, схвалювати, застерігати тощо. "Мистецтво ефективного психологічного впливу взагалі й виховного зокрема полягає в тому, - зазначає український науковець І. Бех, - щоб створити в іншій людині такий психічний стан, аби вона (свідомо чи неусвідомлено) була внутрішньо готовою чи бажала прийняти цей вплив. Для цього необхідна довіра до джерела інформації, яка максимальною мірою забезпечується особистісним ставленням і діалогічним, довірливим типом спілкування" [1, с. 261-262].

Вважаємо, що для формування у студентів елементів культури соціальної безпеки необхідно надавати їм самостійності та ініціативи у встановленні причин та наслідків проблем сучасного урбанізованого середовища держави: шумове та електромагнітне забруднення міських населених пунктів, надмірне використання мінеральних добрив та пестицидів у сільському господарстві, техногенні аварії на підприємствах (металургійної, хімічної, гірничодобувної й інших галузей) і нафтогазотранспортній мережі України. Особливо треба звертати увагу молоді на з'ясування наслідків катастрофи на Чорнобильській атомній електростанції, що характеризуються відтермінованими в часі мутагенною та канцерогенною діями на організм людини та підвищеним рівнем радіоактивного забруднення на території зони відчуження.

На наш погляд, значний виховний вплив на формування елементів безпечної життєдіяльності має щоденне спілкування молоді людини в академічних групах. Згуртування студентства в певні молодіжні товариства чи організації дають змогу моделювати поведінку взаємоповаги, толерантності, емпатії, дружелюбності й солідарності, що є вагомими умовами ефективного функціонування будь-якого громадянського суспільства. Це є беззаперечно базисом успішного виконання певних соціальних функцій молоді людиною в майбутньому, формування в ній доброзичливості, взаєморозуміння, комунікабельності та інших рис особистості, що сприятимуть вирішенню конфліктних ситуацій у різних групах. Саме тому у визначенні пріоритетів виховання у студента культури безпечної життєдіяльності педагогам необхідно наголошувати на єдності розвитку його соціальних властивостей та індивідуальної своєрідності.

Серед об'єктивних чинників формування елементів культури безпечної життєдіяльності змістовними є наукові дослідження про негативний вплив на довкілля науково-технічного прогресу, що донедавна був однозначним критерієм благополуччя людства. Фізико-хімічне, механічне та біологічне забруднення природного середовища зумовлює виникнення нових і часто невиліковних захворювань, що спричинює масштабні зміни у генофондах націй. Всі негативні наслідки техногенних аварій та катастроф,

акумулюючись у довкіллі, створюють загрозу вичерпності можливостей саморегуляції екосистем у біосфері. Усвідомлення того, що саме людина відповідальна за збереження оптимальних умов свого існування є одним із основних аспектів концепції культури безпечної життєдіяльності. Співзвучним з цим положенням є твердження українських педагогів, що пріоритетним завданням сучасної освіти є навчання жити, тобто “формування в молодій людини цілісного світогляду та світосприйняття, вміння осмислено бачити особистісний сенс життя, прагнути до духовної зрілості, бути відповідальною за себе, усвідомлювати відповідальність за долю людства” [3, с. 10-11].

Висновки. Важливою передумовою формування у студентів елементів культури безпечної життєдіяльності ми розглядаємо взаємоузгодженість внутрішньої та зовнішньої поведінки особистості. Вважаємо, що єдність виховних впливів на свідомість, почуття та поведінку молодій людини забезпечують гармонію її переконань, почуттів та прагнень до безпечної життєдіяльності.

Наголошуючи на узгодженні словесного впливу педагога з набутим життєвим досвідом молодій людини, її внутрішньо-чуттєвої сфери, вважаємо слушною ідею залучення студентства до суспільної, громадської діяльності з метою формування відповідного досвіду безпечної поведінки. Важливого значення у формуванні елементів культури безпечної життєдіяльності молоді набуває концепція опосередкованого впливу на особистість шляхом створення належного науково-освітнього середовища.

Висвітлення спрямованості педагогічної діяльності на організацію оптимального інноваційного середовища з метою формування у студентів культури безпечної життєдіяльності вимагають наступних досліджень.

Використана література:

1. *Бех І. Д.* Виховання особистості: У двох книгах. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади : навчально-методичний підручник / І. Д. Бех. - К. : Либідь, 2003. - 344 с.
2. *Вишневський О. І.* Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник для студентів вищих навчальних закладів / О. Вишневський. – Дрогобич : Коло, 2003. – 528 с.
3. *Дичківська І. М.* Інноваційні педагогічні технології : підручник / І. М. Дичківська. - 2-ге вид., доповнене. - К. : Академвидав, 2012. - 352 с. - (Серія “Альма-матер”).
4. *Желібо Є. П.* Проблеми викладання дисципліни “Безпека життєдіяльності” у вищих навчальних закладах України / Є. П. Желібо, І. С. Сагайдак // Безпека життєдіяльності. – 2007. – № 12. – С. 35-36.
5. *Запорожець О. І.* Криза освіти і культура безпеки життєдіяльності / О. І. Запорожець / Матеріали дев'ятої міжнародної науково-методичної конференції “Безпека життя та діяльності людини – освіта, наука, практика” (м. Львів, 20 – 22 травня 2010 р.). – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2010. - С. 24-29.
6. *Ісаєв С. А.* Формування культури безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах України / С. А. Ісаєв, А. П. Пашков // Культура безпеки, екології та здоров'я. – 2010. – № 2. – С. 27-29.
7. *Савчин М. В.* Духовна парадигма психології : монографія / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2013. – 252 с.
8. *Сембрат А. Л.* Особливості функціонування особистісно орієнтованої технології виховання / А. Л. Сембрат. – Електронний ресурс. – Режим доступу на 30.01.2014 : http://librar.org.ua/sections_load.php?s=culture_science_education&id=4261
9. *Фрейре Пауло.* Педагогіка свободи: етика, демократія і громадянська мужність / Пауло Фрейре ; пер. з англ. О. Дем'янчука. - К. : КМ Академія, 2004. - 124 с.
10. *Шевцов А. Г.* Особистісно орієнтовані освітні технології як системоутворювальний чинник комплексної соціальної реабілітації осіб з інвалідністю // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі : наук.-метод. зб. – Вип. 8. – Т. I / за ред. В. І. Бондаря, В.В. Засенка. – К. : 2006. – 323 с.

Гущак Жанна. Основные психолого-педагогические аспекты воспитания у студентов культуры безопасной жизнедеятельности.

Рассмотрены проблемы воспитания культуры безопасной жизнедеятельности как содействие развития молодой человека в личностно сориентированном контексте. Раскрыты психологические механизмы мотивационного, информационного самообучения студентов в процессе равноправного, доверчивого взаимодействия с педагогами с целью формирования чувства ответственности молодой человека за безопасность собственную и социальную.

Ключевые слова: личностно ориентированное воспитание, эмоциональная сфера, ответственность культура безопасности.

Hushchak Zhanna. The major psychological and pedagogical aspects of education in cultural life safety of the students.

We reviewed all the ideas of education as a cultural promoting of a young person in individually oriented context. It is shown the psychological mechanisms of motivating, informative independent learning by students in the process of equality, trustful cooperation with teachers in order to develop a sense of responsibility of the young person's own and social security.

Keywords: personally oriented education; emotional sphere; responsibility; safe behavior.

УДК 373.011.3-051:81'243]:159

Комогорова М. І.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У статті розглядається психологічна складова професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови в початкових класах та аналізується психічний процес засвоєння комунікативної компетенції.

Ключові слова: психологічна складова, професійна компетентність, майбутній вчитель іноземної мови.

Поняття професійної компетентності є однією з характеристик будь-якої діяльності. Сформованість адекватного уявлення майбутнього учителя англійської мови в початкових класах про власну професійну компетентність спонукає до вдосконалення своєї професійної діяльності та майстерності, впливає на його уявлення про цінність власної особи, певною мірою формує самооцінку, рівень домагань.

Відмінною характеристикою майбутнього учителя англійської мови в початкових класах від інших вчителів-предметників є сформованість комунікативної компетентності. Вагомий внесок у її розвиток були зроблені зарубіжними та вітчизняними науковцями Л. Біркун, Р. Джонсон, І. Зимня, Г. Китайгородська, С. Козак, Е. Пассов, В. Сафонова, Д. Хаймс та ін. Більш детально питання компетентності розглядається у працях вчених та науковців І. Ф. Ісаєва, І. А. Зязюна, О. Є. Ломакіна, В. В. Нестерова, І. П. Підласого, В. А. Сластьоніна, В. М. Ягупова та ін. У центрі уваги сучасних науковців знаходяться питання модернізації підготовки майбутніх учителів початкової школи до розуміння та здійснення іншомовної комунікативної компетентності (В. Кан-Калик, А. Капська, О. Леонт'єв, Л. Савенкова).

Мета статті полягає у розкритті лінгвопсихологічних складових комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови в початкових класах.